

ANNA RUDYK

Uniwersytet Rzeszowski

Artur Czapiga, *leksykalno-pragmatyczne wykładniki aprobaty jako aktu mowy. Na materiale języka polskiego, rosyjskiego i angielskiego*,
Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017, 272 s.

Wśród książek, które niedawno pojawiły się na rynku wydawniczym, niewątpliwie zasługuje na uwagę książka Artura Czapigi *leksykalno-pragmatyczne wykładniki aprobaty jako aktu mowy (na materiale języka polskiego, rosyjskiego i angielskiego)*. Monografia ta jest próbą opisu aprobaty jako niezbadanego dotąd aktu mowy we wskazanych w tytule językach. Publikacja podejmuje temat aktualny w świetle obecnego stanu badań językoznawczych, tym bardziej że w dotychczasowych opracowaniach aprobaty pojawia się raczej marginalnie, podczas gdy takim aktom mowy jak rada, pochwała czy prośba poświęcona jest bogata literatura. Dlatego można śmiało stwierdzić, że wybrane zagadnienie zapełnia pewną lukę w obszarze pragmaty lingwistycznej.

Prezentowana książka składa się ze wstępu, dwóch rozdziałów teoretycznych, obszernej części empirycznej i zakończenia. Pierwszy z rozdziałów teoretycznych został poświęcony teorii aktów mowy, którą autor przybliży czytelnikowi krótko, treściwie i wyjątkowo przystępnie, odwołując się do oryginalnych źródeł. W drugim analizuje on rozumienie aprobaty w ujęciu leksykograficznym, semantycznym, gramatycznym i funkcjonalnym oraz w świetle wybranych teorii pragmaty lingwistycznej, co pozwala mu sformułować spójną i kompleksową definicję tego aktu mowy, niezbędną do prowadzenia założonego badania: „jest to wypowiedź reaktywna, w której nadawca wyraża pozytywną ocenę przedmiotu aprobaty (propozycji, sugestii, pomysłu, rzadziej uczynku lub osoby będącej ich autorem) oraz przyzwolenie na wdrożenie przedmiotu aprobaty w życie (propozycji, sugestii, pomysłu)” (s. 44)e.

Zakładając, że jednostki leksykalne będące markerami aprobaty powinny zawierać podstawowe elementy zaproponowanej definicji, czyli pozytywną ocenę propozycji oraz zgodę na nią, autor, wykorzystując źródła leksykograficzne, przygotował i umieścił w pierwszym z rozdziałów badawczych monografii rodzaj leksykonu, który okazuje się zbiorem różnorodnym pod względem morfologicznym i stylistycznym. W każdym z trzech analizowanych języków można bowiem wskazać zarówno pojedyncze wyrazy, jak i grupy składniowe o różnym stopniu rozwinięcia, które służą wyrażeniu aprobaty. Jak podkreśla lingwista, nie jest to jednak zbiór zamknięty, gdyż niektóre leksemy są jednoznacznie wskaźnikami wybranego aktu mowy, inne natomiast stają się nimi dopiero w odpowiednim kontekście.

Kolejny rozdział badawczy został poświęcony pragmatycznym markerom aprobaty w języku polskim, rosyjskim i angielskim. Analiza jest tu prowadzona od strony znaczenia pragmatycznego w kierunku wykładników formalnych. Takie rozwiązanie pozwala odkryć niekiedy zaskakujące sposoby werbalizacji aprobaty. Badanie pokazuje również, że może ona współwystępować z innymi aktami mowy – w zebranym materiale źródłowym najczęściej łączy się z pochwałą. Czapiga proponuje tu autorski model analizy pragmatycznej uwzględniający następujące elementy aktu aprobaty: kontekst obejmujący nadawcę, odbiorcę, rodzaj zwierzchności i obiekt aprobaty oraz eksplikację, gdzie wyróżnia ocenę i przyzwolenie. Wyróżnienie tych składników daje możliwość prześledzenia każdego z osobna i określenia ich wpływu na ostateczną formę aktu aprobaty, ponadto pozwala ujawnić zasadnicze różnice między właściwościami markerów leksykalnych i pragmatycznych.

W następnym rozdziale znajdujemy omówienie modalnych, emotywnych, illocucyjnych i modalno-syntagmatycznych funkcji wypowiedzi aprobatywnych. Przedmiotem kolejnego jest dialogiczność aprobaty i wybrane strategie konwersacyjne. Przedstawiono tu między innymi taktyki osłabiające i wzmacniające pozytywną ocenę propozycji wyrażonej w akcie mowy poprzedzającym aprobatę. Ponieważ wypowiedzi zawierające markery aprobaty mogą być uzupełnione o dodatkowe składniki, takie jak zwroty adresatywne, doprecyzowanie jej przedmiotu czy polecenie określonego zachowania, można mówić o tworzeniu się złożonej struktury, podporządkowanej nadrzędnej intencji nadawcy, której komponenty wchodzi w relacje z aprobatą właściwą, tworząc makroakt mowy. Takim strukturom poświęcony jest ostatni rozdział badawczy pracy. Składnikami wspomagającymi aprobatę właściwą mogą być m. in. wspomniane już zwroty adresatywne, operatory metatekstowe o funkcji faktycznej, intensyfikatory, wykrzykniki czy partykuły.

Zjawisko aprobaty w zakresie porównywanych języków ma charakter interkulturowy – w prezentowanej monografii wykazano analogiczne znaczenie, funkcje pragmatyczne i uwarunkowania kulturowe tego aktu mowy. Ponadto autor udowodnił, że leksykalne wykładniki aprobaty w żadnym z konfrontowanych języków nie tworzą zamkniętej grupy. W związku z tym konieczne okazało się badanie wychodzące od znaczenia pragmatycznego i zmierzające w stronę wykładników formalnych. I tu skutecznym rozwiązaniem okazał się wypracowany przez lingwistę model analizy pragmatycznej, uwzględniający zarówno elementy uniwersalne dla wszystkich aktów mowy, jak i te, które wynikają z eksplikacji samej aprobaty. Przejrzysty aparat badawczy umożliwił przeprowadzenie wielopłaszczyznowej, rzetelnej i niezwykle interesującej analizy, której wynikiem jest studium przedstawiające w przystępny i wyczerpujący sposób niezbadany dotąd akt mowy.